

APEK

**Agencija za pošto in elektronske
komunikacije Republike Slovenije**
Stegne 7, p. p. 418
1001 Ljubljana
telefon: 01 583 63 00, faks: 01 511 11 01
e-naslov: info.box@apek.si, <http://www.apek.si>
davčna št.: 10482369

Številka: 300-165/2004-68
Datum: 22.03.2006

ANALIZA UPOŠTEVNEGA TRGA

14 - HRBTENIČNI DELI ZAKUPLJENIH VODOV (medoperaterski trg)

Ljubljana, Marec 2006

Pravna podlaga

Evropska zakonodaja definira pravni okvir pogojev za zagotavljanje elektronskih komunikacijskih storitev in omrežij. To so:

- Direktiva 2002/21/EC Evropskega parlamenta in Sveta o skupnem ureditvenem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve, ki predstavlja okvirno direktivo,
- Direktiva 2002/20/EC Evropskega parlamenta in Sveta o odobritvi elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev
- Direktiva 2002/19/EC Evropskega parlamenta in Sveta o dostopu do elektronskih komunikacijskih omrežij in pripadajočih zmogljivosti ter njihovem medsebojnem povezovanju
- Direktiva 2002/22/EC Evropskega parlamenta in Sveta o univerzalni storitvi in pravicah uporabnikov v zvezi z elektronskimi komunikacijskimi omrežji in storitvami.

Zakon o elektronskih komunikacijah (Uradni list RS, št. 43/04 in 86/04, v nadaljevanju ZEKom) je prevzel določbe novega regulativnega paketa.

Zakon ureja tudi pogoje za zagotavljanje elektronskih komunikacijskih omrežij in za izvajanje elektronskih komunikacijskih storitev. Agencija za pošto in elektronske komunikacije, (v nadaljevanju: agencija) na podlagi zakona ter podzakonskih aktov zagotavlja pogoje za učinkovito konkurenco s tem pa omogoča enakopravno delovanje operaterjev na telekomunikacijskem trgu.

V skladu s prvim odstavkom 21. člena ZEKom mora agencija v sodelovanju z organom, pristojnim za varstvo konkurence, v rednih časovnih intervalih analizirati trge iz Splošnega akta o določitvi upoštevni trgov (Uradni list RS, št. 77/04). Agencija v okviru tega postopka po uradni dolžnosti opravlja analizo upoštevnega trga 14 Hrbtencični deli zakupljenih vodov (medoperaterski trg). Primarni cilj analize trga je, da se ugotovi ali na posameznem trgu obstaja učinkovita konkurenca oz. ali ima operater (lahko tudi dva ali več operaterjev skupaj) na posameznem upoštevni trgu pomembno tržno moč.

Novi regulativni okvir na področju elektronskih komunikacij v Evropski uniji (v nadaljnjem besedilu: EU) kot tudi ZEKom predvidevata tristopenjski proces v postopku določitve operaterja s pomembno tržno močjo in naložitve obveznosti z namenom reševanja težav na področju konkurence.

Prvi korak vsebuje določitev upoštevni trgov na področju elektronskih komunikacij v skladu z 20. členom ZEKom. Agencija je s tem namenom sprejela Splošni akt o določitvi upoštevni trgov, ki je stopil v veljavo dne 17.7.2004.

V drugem koraku agencija v sodelovanju z Uradom za varstvo konkurence (v nadaljevanju: Urad) opravi analizo upoštevnega trga, v kateri ugotavlja ali na trgu obstaja konkurenca.

V primeru, da je na trgu učinkovita konkurenca, agencija ne določi nobenega operaterja za operaterja s pomembno tržno močjo. V primeru, da na trgu ni učinkovite konkurence, agencija v tretjem koraku določi operaterja s pomembno tržno močjo in mu naloži vsaj eno izmed možnih obveznosti z namenom reševanja dejanskih ali potencialnih težav na področju konkurence.

Zgodovinsko ozadje

Storitve dajanja telekomunikacijskih vodov v zakup so lahko operaterji izvajali na podlagi dovoljenja že v skladu s 16. členom Zakona o telekomunikacijah (sprejetega leta 1997). Trg telekomunikacijskih storitev je v Sloveniji popolnoma liberaliziran od maja leta 2001. Podlaga je bil sprejeti Zakon o telekomunikacijah (Uradni list RS št. 30/01 in 110/02, v nadaljevanju: Ztel-1). Telekomunikacijsko omrežje je tako postalo odprto in dostopno za vse potencialne operaterje. V skladu s prvim odstavkom 27. člena in 28. členom Ztel-1 so operaterji lahko izvajali storitve dajanja telekomunikacijskih vodov v zakup na podlagi obvestila.

ZEKom določa, da lahko vsaka fizična ali pravna oseba zagotavlja elektronska komunikacijska omrežja oziroma izvaja elektronske komunikacijske storitve pod pogoji, ki jih določa zakon. Ravno tako je telekomunikacijsko omrežje v skladu z ZEKom odprto in dostopno za vse potencialne operaterje, ponudniki telekomunikacijskih storitev pa bi naj tako dobili enake možnosti za nastop na trgu.

Na podlagi 152.člena ZTel-1 je imel Telekom Slovenije d.d. za zakup vodov vse obveznosti operaterja s pomembno tržno močjo na podlagi zakona do 11.05.2003. Agencija je nato na podlagi opravljene tržne analize Telekom Slovenije d.d. določila za operaterja s pomembno tržno močjo za storitveni segment zakupljenih vodov z odločbo št. 300-36/2002/70 z dne 9.5.2003 za obdobje od 12.05.2003 do 28.04.2004, in nato še z odločbo št. 300-95/2003/87 z dne 21.04.2004 za obdobje od 28.04.2004 do 28.04.2005.

Analiza storitvenega segmenta zakupljenih vodov po ZTel-1 ni ločevala med maloprodajnim in medoperaterskim trgov zakupljenih vodov in tudi ne med dostopnimi deli zakupljenih vodov in hrbteničnimi deli zakupljenih vodov na medoperaterskem trgu. Tudi ponudba Telekoma Slovenije d.d. je bila enotna, se pravi iste cene in pogoji za operaterje kot tudi končne uporabnike. Telekom Slovenije d.d. je uvedel medoperatersko ponudbo šele 14.05.2004 z objavo v Vzorčni referenčni ponudbi o medomrežnem povezovanju z omrežjem Telekoma Slovenije d.d. (Uradni list RS, št. 53/04) oziroma spletni naslov: <http://www.telekom.si/uploads/pdf/RIO27022006.pdf>.

Potek postopka

Agencija je 19.7.2004 z dopisom pozvala vse fizične in pravne osebe, ki zagotavljajo elektronska komunikacijska omrežja oz. izvajajo elektronske komunikacijske storitve ter so vpisani v uradno evidenco agencije, da izpolnijo vprašalnike, na podlagi katerih bo agencija izvedla tržne analize na vseh 18 upoštevnihih trgih. Rok za dostavo podatkov je bil 24.9.2004. Z izpolnjenimi vprašalniki je agencija pridobila podatke za obdobje od 01.01.2002 do 30.06.2004.

V uradni evidenci agencije je 32 operaterjev, ki so agencijo obvestili, da zagotavljajo storitve dajanja vodov oziroma dajanja prenosnih kapacitet v zakup.

Glede na uradno evidenco agencije nudijo storitve dajanja kapacitet v zakup naslednja podjetja:

	Operater	Naslov	Pošta	Kraj
.	BT Globalne storitve, d.o.o.	Dravska 10	1000	Ljubljana

2.	Dravske Elektrarne Maribor d.o.o.	Obrežna 170	2000	Maribor
3.	ELTA d.o.o.	Premrlova 1	6310	Izola
4.	EVJ ELEKTROPROM d.o.o.	Loke 22	1412	Kisovec
5.	FABČIČ - DOMCOMMERCE & Co., d.n.o.,	Puhova 1	1000	Ljubljana
6.	GEOSS d.o.o. Ajdovščina	Cesta IV. Prekomorske 61	5270	Ajdovščina
7.	HOLDING SLOVENSKE ŽELEZNICE, d.o.o.	Kolodvorska 11	1000	Ljubljana
8.	INCOTEL COM d.o.o.	Novi trg 1	8000	Novo mesto
9.	INCOTEL d.o.o.	Novi trg 1	8000	Novo mesto
10.	KRS Rotovž d.d.	Cankarjeva ulica 6A	2000	Maribor
11.	KRS TABOR d.d.	Kardeljeva cesta 49	2000	Maribor
12.	KRS VELENJE, d.d., Velenje	Prešernova 8	3320	Velenje
13.	Ljubljanski kabel, z.b.o.	Tivolska cesta 50	1000	Ljubljana
14.	MASICOM d.o.o.	Cesta na brdo 49	1000	Ljubljana
15.	MEDINET d.o.o.	Tržaška 85	2000	Maribor
16.	METALING, d.o.o., Radeče, Krakovo 11	Krakovo 11	1433	Radeče
17.	PanTel d.o.o.	Neubergerjeva 30	1000	Ljubljana
18.	PERFTECH, d.o.o., Bled	Pot na Lisice 4	4260	Bled
19.	REAL SECURITY d.o.o.	Meljska cesta 1	2000	Maribor
20.	RTV SLOVENIJA	Kolodvorska 2	1000	Ljubljana
21.	SINFONIKA d.o.o.	Motnica 7	1236	Trzin
22.	SITA, Podružnica za Slovenijo, Ljubljana	Železna cesta 18	1000	Ljubljana
23.	SKYLINE, d.o.o., Ljubljana	Celovška 150	1000	Ljubljana
24.	SOFTNET d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin
25.	Stelkom d.o.o.	Cesta v Mestni log 88a	1000	Ljubljana
26.	T - 2 d.o.o.	Streliška ulica 150	2000	Maribor
27.	TELEKOM SLOVENIJE d.d.	Cigaletova 15	1000	Ljubljana
28.	TELEMACH d.o.o.	Cesta Ljubljan. brigade 21	1000	Ljubljana
29.	TELIUS d.o.o.	Tivolska cesta 50	1000	Ljubljana
30.	TERACOM TELCO SERVIS d.o.o.	Štihova 13	1000	Ljubljana
31.	TESICOM d.o.o.	Slamnikarska 1	1230	Domžale
32.	VOLJATEL d.d.	Šmartinska 106	1000	Ljubljana

Agencija je na podlagi poslanih odgovorov operaterjev, ki se vodijo pod zadevama št. 300-75/2004 in 300-165/2004 ugotovila, da hrbtenične dele zakupljenih vodov na medoperaterskem trgu zagotavljajo naslednji operaterji:

	Operater	Naslov	Pošta	Kraj
1.	HOLDING SLOVENSKE ŽELEZNICE, d.o.o.	Kolodvorska 11	1000	Ljubljana
2.	PanTel d.o.o.	Neubergerjeva 30	1000	Ljubljana
3.	TELEKOM SLOVENIJE d.d.	Cigaletova 15	1000	Ljubljana
4.	TELIUS d.o.o.	Tivolska cesta 50	1000	Ljubljana
5.	TESICOM d.o.o.	Slamnikarska 1	1230	Domžale
6.*	Stelkom d.o.o.	Cesta v Mestni log 88a	1000	Ljubljana

**Družba ELES je vse aktivnosti s področja elektronskih komunikacijskih storitev s 01.07.2004 po sklepu Vlade RS prenesla skupaj na družbo Elektro.TK, d.o.o., Ljubljana, ki se je dne 05.01.2005 preimenovala v Stelkom d.o.o.. Glede na to, da analiza primerja podatke od prvega polletja 2002 do prvega polletja 2004 smo v analizi prikazali podatke družbe Eles, ker je podatke tudi posredovala ta družba (v nadaljevanju ELES).*

Ostali operaterji, ki so v uradni evidenci agencije, delujejo na medoperaterskem trgu dostopovnih delov zakupljenih vodov (Dravske elektrarne Maribor d.o.o., Elta d.o.o., Telemach d.o.o.) oziroma le na maloprodajnem trgu zakupljenih vodov (RTV Slovenije, KRS Rotovž d.d.), zakupljene vode zakupujejo od drugih operaterjev in jih dajejo v nadaljnji zakup (Elektro Turnšek d.o.o.), zakupljene vode uporabljajo za lastno uporabo, dajejo v zakup samo optična vlakna, ki jih v tem zajemanju podatkov nismo zajeli ali do konca zajema podatkov, to je do 30.6.2004 še niso začeli delovati.

Po prejemu vseh potrebnih podatkov, ki jih je agencija pridobila na podlagi sestavljenih vprašalnikov in po pregledu uradne evidence agencije, je agencija pričela s postopkom skupne analize na upoštevem trgu dostopovni deli zakupljenih vodov (medoperaterski trg) in hrbtenci deli zakupljenih vodov (medoperaterski trg). V analizi agencija ugotavlja stanje na upoštevem trgu, obstoj operaterja s pomembno tržno močjo in predlaga naložitev določenih obveznosti z namenom odpravljanja motenj na trgu oz. izboljšanja razmer na trgu (vzpostavitev učinkovite konkurence).

Agencija je v skladu z 21. in 124. členom ZEKom pri izvajanju analize upoštevne trga in določitvi pomembne tržne moči sodelovala z Uradom za varstvo konkurence (zadeva št. 300-165/2004).

Urad za varstvo konkurence je v svojem dopisu z dne 21.11.2005 navedel svoje pripombe na analizo Agencije. V svojem dopisu meni, da bi morala Agencija pri opredelitvi upoštevne trga glede zamenljivosti povpraševanja bolj podrobno opisati tehnologijo prenosa pri klasičnem zakupu vodov (kapacitet) ter odgovoriti na vprašanje kaj primerjamo glede na ceno, lastnosti, kakovost in funkcionalnost na upoštevem trgu. Nadalje Urad predlaga, da bi bilo potrebno bolj natančno razložiti razloge za neupoštevanje tehnologije optičnih vlaken v okviru navedene analize oziroma navedeno tehnologijo vključiti v analizo. Urad tudi meni, da je Agencija premalo utemeljila razloge za ugotovitev, da na podlagi kriterija tržnih deležev obstaja učinkovita konkurenca. Urad tudi nadalje predlaga, da bi bilo potrebno argumentacijo o pomembnosti vpliva velikih uporabnikov dopolniti v smislu specifikacije podatkov glede prihodkov po posameznem operaterju. Nadalje meni, da je potrebno ugotovitve glede doseganja ekonomije povezanosti in obsega bolj restriktivno razlagati v povezavi z ostalimi kriteriji. Urad tudi predlaga Agenciji, da naj glede na to, da predmetna analiza ne vsebuje podatkov glede cene (gibanje cen) storitev oziroma produktov v navedenem obdobju 1.1.2002 do 30.6. 2004 še enkrat preuči možnost ali je prihajalo do skrivnih dogovorov med operaterji. Urad tudi meni, da naj Agencija preuči možnost obstoja dveh operaterjev s pomembno tržno močjo, in sicer Telekom Slovenije in ELES-a. Agencija podrobneje odgovarja na stališča/ mnenja Urada v zvezi s posameznimi točkami v nadaljevanju.

Agencija je Telekom Slovenije d.d. v zvezi z analizo upoštevne trga 14 najprej pozvala na izjasnitev z dopisom št. 300-165/2004/21 z dne 08.07.2005, ko je opravila skupno analizo upoštevne trga 13 – dostopovni deli zakupljenih vodov (medoperaterski trg) in upoštevne trga 14 – hrbtenci deli zakupljenih vodov (medoperaterski trg). Skupno analizo je agencija napravila, ker eden izmed večjih operaterjev, prihodkov ni mogel razdeliti na dostopovni in hrbtenci del, kot je agencija zahtevala v vprašalniku, ker zaračunava enotno ceno za zakupljeni vod od točke do točke. Prav tako ta operater ni mogel zagotoviti podatkov za leto 2002.

Agencija je osnutek ukrepa iz omenjene skupne analize notificirala pri Evropski komisiji 28.07.2005. Evropska komisija je agencijo z dopisom z dne 05.08.2005 pozvala, da mora na vsak način ločiti izračun tržnih deležev in tudi drugih kriterijev na dostopovne dele zakupljenih vodov in hrbtenci dele zakupljenih vodov. Agencija je zbrala manjkajoče podatke in pripravila ločeno analizo za upoštevni trg hrbtenci delov zakupljenih vodov.

A. Opredelitev upoštevnega trga

Pri opredelitvi upoštevne trgov je potrebno upoštevati določila novega regulativnega okvira na področju elektronskih komunikacij v EU. Na podlagi prvega odstavka člena 15 Direktive 2002/21/ES, Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o skupnem regulativnem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (OJ L 108, 24.4.2002, str. 33; v nadaljnjem besedilu: Okvirna direktiva) je Evropska komisija sprejela Priporočilo z dne 11. februarja 2003 o upoštevne trgovih produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo 2002/21/ES Evropskega parlamenta in Sveta o skupnem ureditvenem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (OJ L 114, 8.5.2003, str. 45; v nadaljnjem besedilu: Priporočilo o upoštevne trgovih produktov in storitev). V njem je Evropska komisija opredelila trge produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, katerih značilnosti lahko utemeljujejo uvedbo regulativnih obveznosti iz posebnih direktiv in so tako lahko predmet predhodne (ex-ante) regulacije. Pri določitvi t.i. upoštevne trgov je Evropska komisija ravnala v skladu z načeli konkurenčnega prava. Agencija je omenjene upoštevne trge produktov in storitev prevzela s sprejetjem Splošnega akta o določitvi upoštevne trgov.

Iz Splošnega akta o določitvi upoštevne trgov je razvidno, da so upoštevni trgi produktov in storitev zgolj navedeni, kar pomeni, da je potrebno posamezni upoštevni trg podrobneje opredeliti oz. definirati v okviru posamezne odločbe o določitvi operaterja oz. operaterjev s pomembno tržno močjo, ki se izdaja na podlagi opravljene analize, saj je potrebno opredeliti kateri produkti oz. storitve se na tem trgu nahajajo. Opredelitev oz. definicijo upoštevne trga produktov in storitev je pri tem potrebno opraviti s pomočjo dveh kriterijev, to je zamenljivost povpraševanja in zamenljivost ponudbe, kar omogoča, da se upošteva specifične nacionalne okoliščine pri oblikovanju posameznega upoštevne trga produktov in storitev.

Zamenljivost povpraševanja

Zamenljivost povpraševanja se ugotavlja na podlagi zamenljivosti storitve z vidika kupca. Zamenljivost povpraševanja omogoča, da se določi storitve ali nabor storitev, ki so v očeh potrošnika substituti, to so tiste storitve, ki so lahko zamenljive v primeru relativnega zvišanja cen. Pri ugotavljanju obstoja zamenljivosti povpraševanja se mora upoštevati vsako prejšnje obnašanje potrošnikov. Kjer je mogoče, se preveri preteklo gibanje cen potencialnih konkurenčnih storitev. Če pa teh podatkov ni in če je potrebno pa se poišče in preveri verjetne reakcije potrošnikov in ponudnikov na relativno povišanje cen storitev, ki so predmet analize.

Možnost potrošnikov, da lahko zamenjajo storitev za drugo storitev zaradi majhnega vendar pomembnega dviga cen, je lahko ovirana zaradi znatnih stroškov prehoda. Potrošniki, ki so investirali v tehnologijo z namenom prejemanja storitve morda ne bodo pripravljene prevzeti kakršnihkoli dodatnih stroškov, ki so povezani z zamenjavo obravnavane storitve za substitut. Pogosto pa se tudi zgodi, da so potrošniki vezani na obstoječega ponudnika z dolgoročnimi pogodbami ali z visokimi stroški zamenjave terminalske opreme. V primerih, ko je potrošnik soočen z visokimi stroški zamenjave storitve A za storitev B, ti dve storitvi ne smeta biti vključeni v isti upoštevni trg.

Substitucija oz. zamenljivost na strani povpraševanja predstavlja najbolj neposredno obliko konkurenčnega pritiska.

V Sloveniji je več potencialnih možnosti zamenljivosti povpraševanja na upoštevem trgu 14 Hrbtenični deli zakupljenih vodov.

Agencija je v okviru te točke ugotavljala, ali obstajajo produkti oziroma storitve, ki bi bili z vidika funkcionalnosti podobni ali celo enaki funkcijam, ki jih omogočajo hrbtenični deli zakupljenih vodov. Pri ugotavljanju zamenljivosti povpraševanja hrbteničnih delov zakupljenih vodov so važni vmesniki priključnih točk oziroma tehnologija prenosa.

Agencija je ugotavljala zamenljivost povpraševanja za naslednje storitve oz. tehnologijo :

- a) ATM,
- b) Zakup vodov preko omrežja IP,
- c) Frame Relay.

a) Zakup vodov poteka znotraj prenosne hierarhije PDH/SDH sistemov. Slednji definira pasovno širino priključenim optičnim vlaknom. ATM je tehnološka rešitev, ki omogoča dodatno funkcionalnost na prenosnem nivoju. Primerna je za prenos podatkov visoke hitrosti, saj s svojo paketno zasnovo, elastičnostjo in protokolno neodvisnostjo ter vrsto različnih vmesnikov, omogoča povezavo tako podatkovnega dela kot tudi govornega dela korporacijskega omrežja. ATM tehnologija omogoča dodatno funkcionalnost od klasičnega zakupa vodov v primeru prostih kapacitet v omrežju, skladno s tem pa se kapaciteta med priključnimi točkami lahko deli na več uporabnikov, torej ne gre za neposredni substitut. Izključene so tudi ATM povezave, ki zagotavljajo širokopasovne komunikacije, ki so zajeti v analizi širokopasovnega dostopa na upoštevem trgu 12.

b) Zakup vodov preko IP je glavna tehnološka rešitev sodobnih telekomunikacij. Omogoča skupni prenos podatkovnih in govornih signalov (VoIP). Rešitev je predvsem problematična z vidika nadzora, saj je potrebna drugačna konfiguracija omrežja od klasične rešitve zakupa kapacitet.

Na hrbteničnem omrežju omogoča učinkovitejšo izrabo frekvenčnega spektra, zato je cenovno ugodnejša. Na dostopovnem omrežju pa zahteva spremembo terminalske opreme, zato neposredna zamenljivost ne pride v poštev.

c) Storitve Frame Relay (FR) je definirana kot tehnologija za prenos podatkov z definirano minimalno hitrostjo. Prednost FR je v protokolni transparentnosti, ki omogoča učinkovito upravljanje s pasovno širino, slabost pa, da je omejen le na prenašanje informacij s hitrostjo do 2 Mbit/s in je primeren predvsem za prenos podatkov. Znotraj te pasovne širine omogoča dodatno funkcionalnost v primeru prostih kapacitet.

Agencija meni, da storitve Frame Relay niso funkcionalni substituti hrbteničnih delov zakupljenih vodov, saj se del kapacitete med priključnima točkama deli med več uporabnikov. Slednje so uporabnikom dostopne le v primeru prostih kapacitet in kot take zmanjšujejo možnost operaterske uporabe.

Zamenljivost ponudbe

Pri ugotavljanju zamenljivosti ponudbe je potrebno upoštevati, da se podjetje, ki trenutno ne deluje na upoštevem trgu lahko odloči za vstop na trg, v primeru povišanja relativnih cen in v razumem roku. V primeru, ko so stroški zamenjave zagotavljanja storitve za obravnavano

storitev relativno zanemarljivi, mora biti ta storitev vključena v upoštevni trg. Dejstvo, da ima konkurenčno podjetje v lasti sredstva za zagotavljanje storitev je nerelavanto, če so potrebne znatne dodatne investicije za zagotavljanje te storitve. Prav tako pa je potrebno upoštevati dolgoročno vezavo kapacitet pri zagotavljanju storitev. Zgolj slučajna hipotetična zamenljivost ponudbe ni zadosten pogoj za določitev trga.

Prav tako je potrebno upoštevati obstoječe zakonodajne oz. regulatorne in strukturne ovire, ki lahko preprečijo pravočasen vstop na upoštevni trg in posledično onemogočijo zamenljivost ponudbe. Zakonodajne oz. regulatorne ovire so posledica zakonodajnih, administrativnih ali drugih državnih ukrepov, ki imajo neposredni učinek na pogoje vstopa in/ali položaj operaterjev na upoštevni trg. Strukturne ovire pa obstajajo, če pri danem povpraševanju stanje tehnologije in obstoječa struktura stroškov povzročata asimetrične pogoje med bivšim monopolistom in operaterji, ki želijo vstopiti na trg. To pa slednjim otežuje vstop na trg ali jih celo izključuje iz trga.

Zamenljivost ponudbe ne služi samo za definiranje upoštevnega trga, ampak tudi za določanje udeležencev na upoštevni trg.

Pri ocenjevanju možnih substitutov hrbteničnega dela zakupljenih vodov na upoštevni trg 14, je agencija ugotavljala, ali bi alternativni operater v primeru relativnega zvišanja cen hrbteničnih delov zakupljenih vodov, lahko v kratkem času prešel na zagotavljanje storitev teh zakupljenih vodov, pri tem pa bi bili stroški prehoda zanemarljivi.

Na medoperaterskem trgu dostopovnih delov zakupljenih vodov je v Sloveniji prisotnih 7 operaterjev, 4 od teh operaterjev so prisotni tudi na medoperaterskem trgu hrbteničnih delov zakupljenih vodov. Na medoperaterskem trgu hrbteničnih delov zakupljenih vodov je sicer prisotnih 6 operaterjev.

Agencija je na podlagi vprašanj, ki jih je dobila od operaterjev, ki so vpisani v register, vendar storitve zakupljenih vodov v obdobju, ki jih zajema vprašalnik še niso opravljali, ugotovila, da kar nekaj operaterjev zagotavlja le optična vlakna (predvsem kabelski operaterji). V skladu z registrom agencije daje prenosne medije (optične, koaksialne, druge) v zakup 34 operaterjev. Optična vlakna kot tehnologija predstavljajo velik potencial za vstop na trg, saj s svojo praktično neomejeno pasovno širino zagotavljajo prenos signalov vseh hitrosti. Sicer z optičnimi vlakni razpolagajo in jih dajejo v zakup tudi operaterji, ki so že prisotni na trgu zakupljenih vodov. Agencija je analizirala storitev zakupa vodov z že definirano prenosno hitrostjo, ki jo zagotavljajo sistemi prenosa vključno s prenosnim medijem. Sama optična vlakna, kot prenosni medij, agencija v analizi ni upoštevala, ker brez terminalske opreme nimajo definirane prenosne hitrosti in so potrebne dodatne investicije v sisteme prenosa, da se slednje zagotovi. Iz navedenega tudi izhaja, da so optična vlakna kot taka kasneje uporabljena za prodajo kapacitet, ki so lahko vključene na ta upoštevni trg. Skladno s tem je treba obravnavati tudi pomisleke Urada: zakupljeni vodi se prodajajo kot storitve z definirano prenosno hitrostjo, saj vključujejo uporabo ustrezne terminalske opreme. Po drugi strani pa optična vlakna brez tovrstnih naprav ne predstavljajo storitev prenosa, temveč zgolj golo infrastrukturo, ki se daje v zakup.

Definicija upoštevnega storitvenega trga

Zakupljeni vodi so vrsta elektronskih komunikacijskih zmogljivosti, ki uporabniku omogočajo transparentne prenosne povezave med omrežnimi priključnimi točkami brez funkcije

avtomatske usmerjevalne komutacije, ki bi bila uporabniku na voljo kot del funkcij zakupljenega voda.

Nacionalni zakupljeni vod je zakupljeni vod, ki povezuje terminalske opreme uporabnikov (operaterjev) (točka-točka ali točka-več točk) znotraj območja Republike Slovenije.

Mednarodni zakupljeni vodi povezujejo zakupnikovo terminalsko opremo z mednarodnim telekomunikacijskim omrežjem in so sestavljeni iz nacionalnega dela, ki poteka po ozemlju Republike Slovenije in mednarodnega dela, ki se nadaljuje izven območja Republike Slovenije.

Hrbtenični del zakupljenega voda je tisti del, ki poteka le med vozlišči operaterja elektronskih komunikacijskih omrežij.

Medomrežni vod je zakupljeni vod, ki je namenjen medomrežni povezavi dveh operaterjev.

Delni zakupljeni vod (part circuit ali part line) v skladu s Priporočilom o zagotavljanju zakupljenih vodov v Evropski uniji Del2 - cenovni vidiki medoperaterskih zakupljenih vodov za delne zakupljene vode C(2005) 951/2 predstavlja povezavo med prostori uporabnika in točko medomrežne povezave drugega (alternativnega) operaterja na vozlišču glavnega operaterja. Delni zakupljeni vodi so obravnavani kot specialna vrsta medoperaterskih zakupljenih vodov, ki jih alternativni operater lahko uporabi za zagotavljanje storitev končnemu uporabniku. Sestavljeni so iz dostopnega dela (povezava uporabnika a prvim vozliščem glavnega operaterja) in/ali hrbteničnega dela (povezava med vozlišči glavnega operaterja).

Tranzitni vodi so zakupljeni vodi namenjeni za medsebojno povezovanje operaterjev, bodisi nacionalnih ali mednarodnih preko omrežja operaterja elektronskih komunikacijskih omrežij. Pri tranzitnih vodih gre dejansko za povezavo dveh točk medomrežnih povezav.

V trg hrbteničnih delov zakupljenih vodov so vključeni le hrbtenični deli zakupljenih vodov v skladu s podanimi definicijami, kjer se striktno upošteva meja med dostopnim in hrbteničnim delom.

Trg hrbteničnih delov zakupljenih vodov sestavljajo naslednje storitve:

- hrbtenični deli medomrežnih vodov (nacionalni zakupljeni vodi),
- hrbtenični deli tranzitnih vodov (nacionalni ali mednarodni zakupljeni vodi),
- delni zakupljeni vodi (nacionalni zakupljeni vodi) – vključen samo hrbtenični del,
- hrbtenični del povezave operaterjev z lastnimi napravami v omrežju operaterja elektronskih komunikacijskih omrežij (bazne postaje, druga oprema, itd) (nacionalni zakupljeni vodi) in
- hrbtenični del povezave operaterja z mednarodnim omrežjem.

Agencija analize ni izvedla ločeno po posameznih hitrostih, ampak je vse hitrosti analizirala skupaj. Agencija namreč ugotavlja, da nadaljnje drobljene upoštevnega trga ne bi bilo upravičeno, saj je mogoče določeno hitrost doseči tudi z zakupom različnih kapacitet vodov na isti relaciji.

Geografski trg

Upoštevni geografski trg obsega vsa področja, kjer operaterji ponujajo storitve in povprašujejo po storitvah v enakih pogojih konkurence. Pri določanju upoštevne trga se ne upoštevajo področja, na katerih so pogoji konkurence pomembno različni.

Agencija je mnenja, da geografski trg za medoperaterski trg 14 Hrbtenci deli zakupljenih vodov predstavlja območje Republike Slovenije.

B. Analiza upoštevne trga

V okviru analize agencija ugotavlja ali na posameznem upoštevne trgu obstaja učinkovita konkurenca. Evropska komisija je sprejela smernice, ki naj bi pomagale nacionalnim regulatorjem držav članic EU pri ugotavljanju obstoja konkurence na upoštevne trgih in ocenitvi položaja s pomembno tržno močjo. Iz Smernic Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči v skladu z regulativnim okvirom Skupnosti za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (OJ C 165, 11.7.2002, str. 6; v nadaljnjem besedilu: Smernice Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči) izhaja, da je ugotovitev, da na ustreznem trgu obstaja učinkovita konkurenca, enakovredna ugotovitvi, da nobeno podjetje samo ali skupaj z drugim podjetjem nima pomembne tržne moči na tem trgu. Iz tega sledi, da mora nacionalni regulativni organ v primeru, da ugotovi, da na ustreznem trgu ni učinkovite konkurence, določiti podjetje s pomembno tržno močjo na tem trgu in v skladu s členom 16(4) Okvirne direktive naložiti ustrezne obveznosti ali pa ohraniti ali spremeniti take obveznosti, kjer že obstajajo. Agencija je na podlagi šestega odstavka 19. člena ZEKom zavezana, da pri določanju pomembne tržne moči ravna skladno z zakonodajo ES in dosledno upošteva smernice Evropske komisije, ki urejajo tržno analizo in določitev pomembne tržne moči na področju elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev.

Definicija operaterja s pomembno tržno močjo je v ZEKom-u določena v prvem odstavku 19. člena. Iz določila izhaja, da ima operater pomembno tržno moč, če ima sam ali skupaj z drugimi operaterji na določenem trgu javnih komunikacijskih omrežij oziroma javnih komunikacijskih storitev (upoštevni trg) položaj, enakovreden prevladujočemu položaju, torej tak ekonomski vpliv, da mu omogoča znatno mero samostojnosti nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom.

Za razliko od naknadnega (ex-post) nadzora, pri katerem se s pomočjo uporabe pravil splošnega konkurenčnega prava s strani organa pristojnega za varstvo konkurence ugotavlja zloraba prevladujočega položaja, se z vnaprejšnjo (ex ante) regulacijo, ki jo na področju elektronskih komunikacij opravlja agencija, izboljšujejo razmere na ne dovolj konkurenčnem trgu z namenom hitrejšega razvoja konkurence. Pri tovrstni regulaciji je potrebno pri tržni analizi uporabiti tako obstoječa dejstva, prav tako pa je potrebno napraviti prognoze za prihodnost. Ugotavlja se torej, ali je trg potencialno konkurenčen, in s tem tudi, ali je pomanjkanje učinkovite konkurence začasno ali trajno.

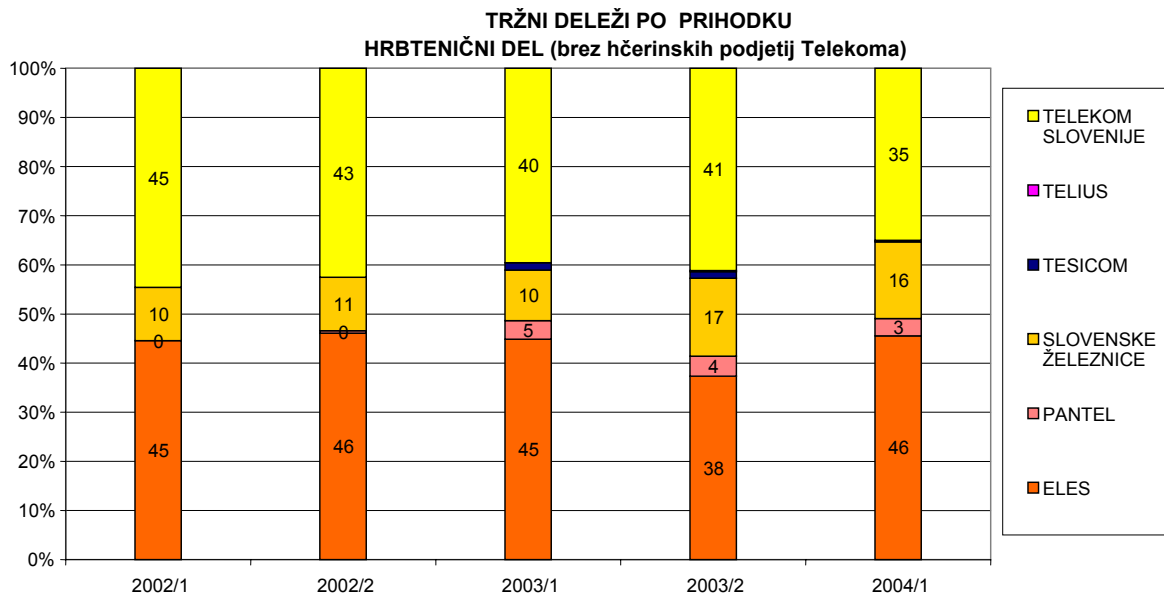
Kadar agencija presoja, ali ima operater pomembno tržno moč v skladu s prvim odstavkom 19. člena ZEKom, upošteva primeroma določena merila v četrtem odstavku omenjenega člena. Agenciji pri določitvi operaterja s pomembno tržno močjo ni potrebno kumulativno uporabiti vsa merila, temveč upošteva tista merila, ki so primerna in na podlagi katerih lahko oceni položaj operaterja oz. operaterjev na trgu. Agencija je pri tržni analizi upoštevala naslednja merila:

1. tržni delež operaterja na upoštevnom trgu in spreminjanje njegovega tržnega deleža na upoštevnom trgu v daljšem obdobju.

Zelo visok tržni delež operaterja je pomemben pokazatelj o obstoju prevladujočega položaja na trgu. Iz obsežne sodne prakse Sodišča ES (Zadeva AKZO/Komisija, C-62/1986, točka 60) izhaja, da je že samo dejstvo, da ima neko podjetje tržni delež večji od 50%, dokaz o obstoju pomembne tržne moči na določenem trgu. Podjetju z visokim tržnim deležem se lahko pripisuje pomembno tržno moč, če je bil tržni delež konstanten skozi daljše časovno obdobje. Urad v svojem mnenju sicer opozarja, da kriterij ne zadostuje, vendar pa ti pomisleki Urada niso upravičeni, saj je Agencija poleg tega kriterija upoštevala tudi druge kriterije, ki so določeni v zakonu.

V Sloveniji je v obdobju 1. polletje 2002 do 1. polletje 2004 hrbtnične dele zakupljenih vodov zagotavljalo šest ponudnikov, in sicer: Telekom Slovenije d.d., Telius d.o.o., Tesicom d.o.o., Holding Slovenske železnice, d.o.o., PanTel d.o.o. in ELES.

Iz spodnje slike je razvidno, da je v večini primerov največji tržni delež po prihodku dosegal ELES. Njegov tržni delež je skozi celotno obdobje ostajal enak. Izjema je le v drugi polovici leta 2003, ko je njegov tržni delež padel na 37%, v tem obdobju pa je predvsem narasel tržni delež Holdinga Slovenske železnice, d.o.o.. Sledi mu Telekom Slovenije d.d., katerega tržni delež je v prvem polletju 2002 znašal 45%, ki pa je v proučevanem obdobju padal in je ob koncu druge polovice leta 2004 znašal 35%. Na tretjem mestu sledijo Holding Slovenske železnice, d.o.o., ki so v proučevanem obdobju uspele povečati tržni delež z 11% na 16%. Sledijo še PanTel d.o.o. s približno 4% ter Tesicom d.o.o. in Telius d.o.o.. z manj kot 1% tržnega deleža. .

Kot vidimo iz priložene slike je tržni delež Telekoma Slovenije d.d. skozi obdobje padal, medtem ko se je tržni delež ostalih operaterjev povečeval.

Glede na ugotovljeno spreminjanje tržnih deležev, agencija zaključuje, da noben operater na upoštevnem trgu 14 nima pomembne tržne moči in da je konkurenca učinkovita.

2. ovire za vstop na upošteveni trg in vpliv na potencialno konkurenco na tem trgu

Grožnja za vstop na trg, bodisi da vstopajoči vstopa na dolgi rok bodisi za krajši čas, je ena izmed glavnih pritiskov potencialnih konkurentov na obstoječe podjetje, kjer je tak vstop verjeten (in ne zgolj hipotetičen), pravočasen in upoštevanja vreden. Grožnja vstopa na trg se zmanjša s postavljanjem ovir za vstop.

V uradni evidenci agencije je 32 operaterjev, ki so agencijo obvestili, da zagotavljajo storitve dajanja vodov oziroma dajanja prenosnih kapacitet v zakup, od tega jih šest zagotavlja hrbtenične dele zakupljenih vodov.

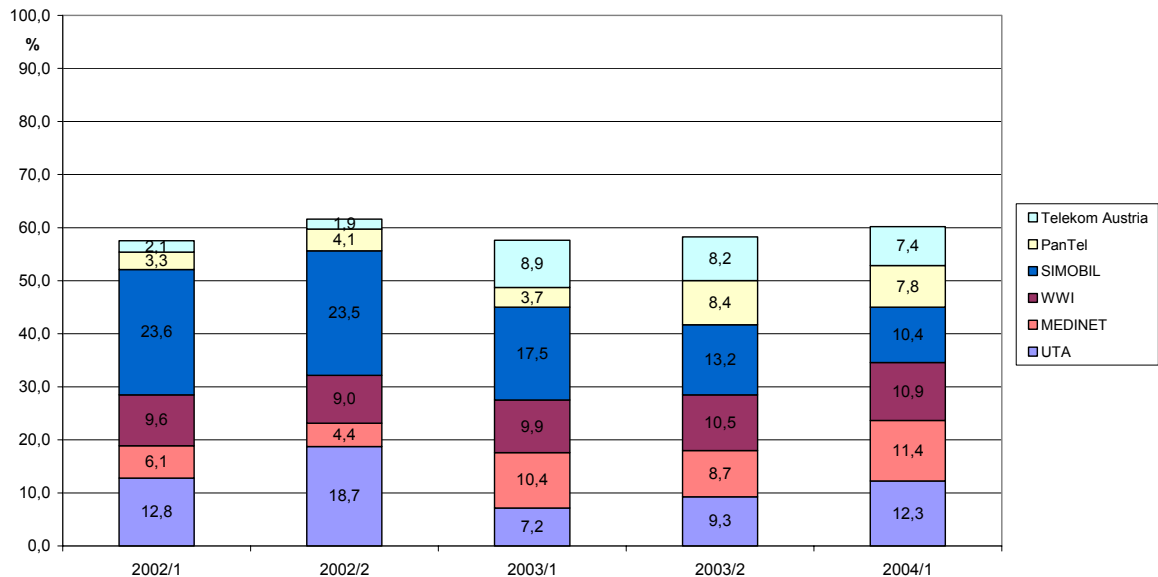
Agencija ocenjuje, da obstaja konkurenca med obstoječimi infrastrukturami. Infrastruktura je na nivoju hrbtenice vsaj podvojena ali potrojena na celotnem območju Slovenije. Vstopajoči imajo možnost vstopa na trg preko zakupa optičnih vlaken obstoječih infrastruktur.

Agencija ugotavlja, da analiza tega merila kaže na obstoj konkurence na tem upoštevnem trgu.

3. vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja

Kjer so kupci zadosti veliki in imajo zadosti moči, se lahko racionalno odzovejo na vsak poskus za zvišanje cen prodajalca. Vendar izravnalna kupna moč obstaja le tedaj, kadar imajo velike stranke zmožnost v razumnem roku uporabiti alternative kot odgovor na zvišanje cene ali grožnjo po zvišanju cen. Alternativa pa je, da bodisi preneha kupovati oziroma bodisi da zamenja ponudnika.

Agencija je v postopku analize ugotavljala izravnalno kupno moč oziroma vpliv velikih uporabnikov na moč operaterjev na upoštevnem trgu 14. Agencija je ugotavljala, kolikšen delež prihodkov na trgu se je realiziralo od dajanja hrbteničnih delov zakupljenih vodov v zakup prvim petim največjim kupcem. Na podlagi spodnje slike, ki prikazuje prvih pet največjih kupcev na trgu, lahko ugotovimo, da se je delež prihodkov prvih petih največjih kupcev na trgu v celotnem obdobju gibal okoli 50%.

NAJVEČJI KUPCI, HRBTENICA

Iz slike je razvidno, da so v posameznih polletjih lahko nastopali različni največji zakupniki, prav tako pa lahko tudi vidimo, da se je velikost zakupnika po posameznih polletnih obdobjih spreminjala.

Agencija ugotavlja, da imajo največji kupci na trgu tudi velik vpliv na posameznega operaterja, saj pri vseh operaterjih prispevajo več kot 50% prihodka in obstaja alternativa za spremembo ponudnika. V zvezi s tem je treba tudi ovreči pomislek Urada, da bi bilo treba vpliv kupcev preučevati pri vsakem ponudniku posebej: pri analizi tržnih deležev je Agencija ugotovila, da na trgu deluje le manjše število ponudnikov, največja tržna deleža pa sta enakomerno razporejena, skladno s tem pa tudi preverjanje vsakega ponudnika posebej ne bi moglo dati drugačnih rezultatov.

4. doseganje ekonomije obsega in ekonomije povezanosti

Ekonomije obsega so značilne za proizvodne procese, ki vsebuje visoke fiksne stroške, kar je tudi značilnost komunikacijskih trgov. Ekonomije obsega predstavljajo oviro za vstop kot tudi prednost pred obstoječimi konkurenti.

Ekonomije povezanosti obstajajo, kadar so povprečni stroški za proizvod oziroma storitev nižji kot posledica tega, da se storitve zagotavlja v istem podjetju skupaj z drugimi storitvami. Ekonomije povezanosti so značilne, kjer se storitve zagotavljajo preko omrežja. Zmogljivost omrežja se lahko namreč deli med več storitev. Ekonomije povezanosti predstavljajo tako oviro za vstop kot tudi prednost pred obstoječimi konkurenti.

Telekom Slovenije d.d. je operater, ki deluje na celotnem ozemlju države in ponuja paleto storitev širokemu krogu uporabnikov, zato dosega tako ekonomije obsega kot ekonomije povezanosti. Telekom Slovenije d.d. preko omrežja zagotavlja širok obseg storitev, zaradi česar sklepamo, da dosega ekonomije obsega, saj lahko z večanjem obsega storitev le te zagotavlja z vedno nižjimi stroški na enoto. Telekom Slovenije d.d. dosega tudi ekonomije povezanosti, saj preko omrežja zagotavlja širok spekter storitev in tako lahko razprši stroške na različne storitve in ima tako možnost zagotavljati storitve z nižjimi stroški kot sicer.

ELES zagotavlja storitev dajanja vodov z zakup od leta 1999 dalje in na tem upoštevem trgu dosega največji tržni delež po prihodkih. Agencija predvideva, da ELES dosega ekonomije obsega. Podjetji ELES in Holding Slovenske železnice, d.o.o. trenutno zagotavljata le storitev zakupa kapacitet, sta pa agencijo že obvestili o širitvi svoje dejavnosti na govorno telefonijo. Prav tako je potrebno poudariti, da je bilo hrbtenično omrežje zgrajeno skupaj z energetske sistemi (ELES) in železniškim sistemom (Holding Slovenske železnice). Torej tudi s tega vidika naj bi podjetji dosegali ekonomijo obsega in povezanosti.

Nadalje agencija ugotavlja, da pri ostalih treh operaterjih, to je Pantel d.o.o., Tesicom d.o.o. in Telius d.o.o., še ne moremo govoriti o ekonomijah obsega, saj so se s telekomunikacijskimi dejavnostmi začeli ukvarjati šele v letih 2002 in 2003. Prav tako ti operaterji še ne dosegajo ekonomij povezanosti, saj zagotavljajo le storitve zakupa kapacitet.

Navedeni kriterij ne kaže na prednosti katerega od ponudnikov, iz katerih bi izhajala pomembna tržna moč, kar velja tudi v povezavi z ostalimi uporabljenimi in opisanimi kriteriji. Samo dejstvo, da določene ekonomije obsega in povezanosti obstajajo, namreč v prisotnosti več ponudnikov z razvežano infrastrukturo ni zadostna podlaga za ugotovitev pomembne tržne moči.

5. kontrola nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti

V uradni evidenci agencije je 32 operaterjev, ki so agencijo obvestili, da zagotavljajo storitve dajanja vodov oziroma dajanja prenosnih kapacitet v zakup, od tega jih šest zagotavlja hrbtenične dele zakupljenih vodov, šest operaterjev pa predvideva, da bodo storitve dajanja vodov v zakup začeli zagotavljati do začetka leta 2005.

Infrastruktura je na nivoju hrbtenice vsaj podvojena ali potrojena na celotnem območju Slovenije. Svoje hrbtenično omrežje imata na celotnem območju Slovenije poleg Telekoma Slovenije d.d. še ELES in Holding Slovenske železnice d.o.o.. Iz uradne evidence Agencije izhaja, da imata oba navedena operaterja svoje lastne povezave med večjimi kraji v Sloveniji, bodisi preko energetske napeljav (ELES) ali ob železnici. Torej obstajajo na relacijah vsaj dvojne če ne trojne povezave po lastni trasi.

Glede na to, da je ključna infrastruktura vsaj potrojena, agencija meni, da ni bistvenih ovir za vstop na ta upoštevni trg.

Agencija ugotavlja, da tudi ta indikator kaže na obstoj konkurence na upoštevem trgu 14.

6. možnost dostopa do finančnih virov

S kazalniki financiranja presojamo sestavo obveznosti do virov sredstev. Struktura obveznosti do virov sredstev vpliva na finančno tveganje ter donosnost gospodarske družbe. Ti kazalci so zlasti pomembni za posojilodajalce pri oceni tveganja glede vračila povračila. Donosnost in finančno tveganje sta povezana. Podjetja s stabilnim, dobro predvidljivim poslovanjem lahko varneje uporabljajo več dolžniških virov financiranja.

Agencija je preverjala naslednje kazalnike Telekoma Slovenije d.d.:

- stopnja dolžniškosti kapitala

Delež dolgov v financiranju kaže, kolikšen del sredstev podjetja je financiran s tujimi viri oziroma dolgovi. Iz podatkov Telekoma Slovenije d.d. izhaja, da je to 21,82 % v letu 2004 (prva polovica leta) oziroma 25,51% v letu 2003. Nižja vrednost kazalca zmanjšuje tveganje glede vračila glavnice in obresti. Agencija ocenjuje, da velik delež kapitala v financiranju (in s tem posledično nizek delež dolgov) zmanjšuje tveganje pri poslovanju.

- koeficient dolgovno- kapitalskega razmerja

Koeficient kaže razmerje med dolgovi in kapitalom. Iz podatkov Telekoma Slovenije d.d. izhaja, da ima koeficient trend padanja, v letu 2002 je znašal 39,2 %, v letu 2003 34,49% ter 28,10% v letu 2004 (prva polovica leta).

- ROE (koeficient čiste dobičkovnosti kapitala)

Kazalnik je pravzaprav najpomembnejši kazalec poslovanja podjetja, saj (posredno) meri donosnost naložbe lastnikov podjetja. Kaže koliko denarnih enot je ustvarila ena denarna enota kapitala. Iz podatkov Telekoma Slovenije d.d. je razvidno, da ROE narašča in sicer od 2,92 % v letu 2002 na 4,3 % v letu 2004.

Agencija ugotavlja, da je struktura kazalnikov Telekom Slovenije d.d. ugodna. Majhen delež dolgov in posledično velik delež kapitala zmanjšuje tveganje pri poslovanju, s tem pa je tudi dostop do finančnih virov ugodnejši.

Družba ELES je vse aktivnosti s področja elektronskih komunikacijskih storitev s 01.07.2004 po sklepu Vlade RS prenesla na družbo Elektro.TK, d.o.o., Ljubljana, ki se je dne 05.01.2005 preimenovala v Stelkom d.o.o.. Družba ELES nam ni posredovala podatkov o kazalnikih financiranja in donosnosti za opazovano obdobje, družba Stelkom d.o.o., pa je začela z dejavnostjo šele po opazovanem obdobju in nam zato tudi ni mogla posredovati podatkov. Zato smo preverili podatke družbe Stelkom d.o.o. o kazalnikih v javno objavljeni bazi GVIN za leto 2004. Kazalnikov družbe Stelkom d.o.o. za leto 2003 nismo analizirali, ker družba v letu 2003 še ni tržila zakupljenih vodov. V letu 2004 je bil delež kapitala v financiranju družbe Stelkom d.o.o. 25,24%, delež dolgov v financiranju 73,7% in čista donosnost kapitala – 15,82%. Ustanovitelji družbe so slovenska elektro podjetja in Holding slovenskih elektrarn d.o.o.. Iz navedenega izhaja, da je delež dolga v financiranju družbe velik, čista donosnost kapitala pa je negativna. Ob takih kazalnikih družba ne more imeti ravno ugodnega dostopa do finančnih virov.

Holding Slovenske železnice d.o.o. niso posredovale podatkov o kazalnikih financiranja in donosnosti za opazovano obdobje, zato smo preverili podatke o kazalnikih v javno objavljeni bazi GVIN za leto 2003, ker tudi podatki za leto 2004 še niso objavljeni. V letu 2003 je bil delež kapitala v financiranju družbe 14,3% in je narasel v primerjavi z letom 2002, ko je bil 1,08%, delež dolgov v financiranju je bil v letu 2003 81,63%, čista donosnost kapitala pa – 50,55% in je narasla v primerjavi z letom 2002, ko je bila –159,84%. V letu 2003 je bil poslovni izid iz poslovanja pozitiven, za razliko od prejšnjih let, ko je bil negativen. Ustanovitelj in edini družbenik družbe je Republika Slovenija. Ob takih kazalnikih družba nima ravno ugodnega dostopa do finančnih virov, vendar pa glede na dinamiko kazalnikov lahko zaključimo, da ima Holding Slovenske železnice d.o.o. vedno bolj ugodne pogoje za dostop do finančnih virov.

Med nastopajočimi operaterji, ki ima ugodno finančno strukturo, je tudi Telius d.o.o. Po podatkih o kazalnikih v javno objavljeni bazi GVIN za leto 2003 je podjetje Telius d.o.o. dosegal pozitivno čisto donosnost kapitala v višini 2,9%, delež dolgov v financiranju pa je znašal le 11,56%. Glede na ugotovljeno, ima tudi družba Telius d.o.o. ugoden dostop do finančnih virov.

Navedeni podatki pa sami po sebi ali v kombinaciji z drugimi kazalniki ne morejo utemeljiti dejstva pomembne tržne moči kateregakoli od navedenih operaterjev.

7. tehnološke prednosti

Taka prednost predstavlja oviro za vstop na trg kot tudi prednost pred obstoječimi konkurenti. Telekom Slovenije d.d. je zakoniti naslednik podjetja PTT pri zagotavljanju javnih komunikacijskih omrežij oziroma javnih komunikacijskih storitev in je imel do konca leta 2000 izključno pravico zagotavljanja teh storitev. Telekom Slovenije d.d. zagotavlja storitev dajanja vodov z zakup od leta 1995 dalje. Telekom Slovenije d.d. razpolaga z dobro razvitim dostopovnim omrežjem, sodobnimi sistemi prenosa, ki uporabljajo večinoma optično infrastrukturo in zagotavljajo visoke hitrosti prenosa.

ELES zagotavlja storitev dajanja vodov z zakup od leta 1999 dalje, Holding Slovenske železnice d.o.o. pa od leta 2000. Tako ELES kot Holding Slovenske železnice d.o.o. imata zelo dobro razvito in tehnološko napredno hrbtenično omrežje in uporabljata isto tehnologijo kot Telekom Slovenije d.d..

Glede na navedeno agencija ugotavlja, da tudi to merilo prispeva k ugotovitvi obstoja konkurence na tem upoštevnem trgu, saj nobeden izmed operaterjev ne razpolaga s tehnologijo, ki bi mu na trgu dajalo bistveno prednost pred drugimi operaterji.

C. Zaključki analize o obstoju konkurence na upoštevnem trgu

Iz opravljene analize na podlagi zgoraj navedenih meril izhaja, da je upošteveni trg 14 Hrbtenični deli zakupljenih vodov (medoperaterski trg) dovolj konkurenčen in da ni nobenega operaterja, ki bi imel pomembno tržno moč. Na to kažejo zlasti tržni deleži operaterjev, saj tržni delež nobenega operaterja ne presega 50%. Tržni deleži tudi niso stabilni, saj so se tržni deleži manjših operaterjev doslej povečevali. Na obstoj konkurence pa kažejo rezultati tudi drugih meril:

- ni ovir za vstop na trg in nimajo vpliva na potencialno konkurenco,
- največji zakupniki imajo vpliv na moč posameznih operaterjev, saj obstaja alternativa za zamenjavo operaterja,
- infrastruktura je na celotnem območju Slovenije podvojena ali potrojena,
- vsaj dva operaterja dosegata ekonomije obsega,
- vsaj dva operaterja imata ugoden dostop do finančnih virov in
- večina operaterjev na trgu razpolaga z napredno tehnologijo.

Agencija je v skladu z 22. členom ZEKom na upoštevnem trgu 14 Hrbtenični deli zakupljenih vodov ugotovila, da je trg dovolj konkurenčen, in tako na podlagi analize ni nobenega operaterja določila za operaterja s pomembno tržno močjo, saj noben operater nima položaja enakovrednega prevladujočemu položaju, torej tak ekonomski vpliv, ki bi mu omogočal znatno mero samostojnosti nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom.

Urad za varstvo konkurence v dopisu, št. 307-30/04-29 z dne 27.10.2005, je sklepno ocenil, da analiza upoštevnega trga 14 ne nudi zadostne opore za ugotovitev, da je navedeni trg konkurenčen. Urad za varstvo konkurence ocenjuje, da bi bilo potrebno na podlagi opravljene analize določiti Telekom Slovenije d.d. in ELES kot operaterja s pomembno tržno močjo in jima naložiti določene ukrepe, ki bodo odražali dejansko stanje na trgu in skrbeli za reguliran razvoj trga. Glede na navedeno sklepno ugotovitev Urada za varstvo konkurence, je agencija opravila analizo še po merilih, ki se na podlagi 5. odstavka 19. člena ZEKom upoštevajo, kadar agencija presoja, ali imajo dva ali več operaterjev pomembno tržno moč.

1. Stopnja koncentracije upoštevnega trga, razporeditev tržnih deležev na upoštevne trgu in njihovo spreminjanje v daljšem obdobju

Dva ali več operaterjev s pomembno tržno močjo sta bolj značilna za visoko koncentrirane trge, na katerem ima nekaj tržnih udeležencev visok tržni delež. Agencija je ugotavljala stopnjo koncentracije upoštevnega trga na podlagi Herfindal-Hirschmanovega indeksa, ki uporablja vsoto kvadratov (procentualno) deležev trga udeležencev. Monopol ima maksimalno stopnjo koncentracije trga: $100 \times 100 = 10000$.

Herfindal-Hirschmanov indeks na upoštevne trgu 14 je znašal v prvi polovici leta 2002 4150 (tabela 1 : $2 \cdot 45^2 + 10^2$) in je skozi celotno opazovano obdobje upadal in je do konca prve polovice leta 2004 padel na raven 3606 (tabela 1 : $46^2 + 35^2 + 16^2 + 3^2$).

Glede na to, da Herfindal-Hirschmanov indeks ne kaže visoke stopnje koncentracije in glede na to, da je Herfindal-Hirschmanov indeks v celotnem opazovanem obdobju padel, ter da je tržni delež Telekoma Slovenije d.d. v opazovanem obdobju padel, tržni delež ELES-a pa nihal, je agencija mnenja, da z vidika tega merila, Telekom Slovenije d.d. in ELES nimata pomembne tržne moči.

2. Preglednost upoštevnega trga

Situacija, v kateri lahko neko podjetje zlahka pridobi informacijo o cenah in kupcih svoje konkurence, daje večjo verjetnost, da na trgu obstaja več operaterjev s pomembno tržno močjo.

ELES na svojih spletnih straneh nima objavljenega cenika, objavlja pa reference o svojih kupcih in partnerjih. Telekom Slovenije d.d. objavlja cene zakupljenih vodov na svojem spletnem mestu (www.telekom.si), hkrati pa so te cene objavljene tudi v Vzorčni (referenčni) ponudbi o medomrežnem povezovanju z omrežjem Telekom Slovenije, d.d., ki jo je Telekom Slovenije d.d. izdal v skladu z 12. odstavkom 73. člena ZTel-1 in na podlagi odločbe agencije, št. 331-20/2003/12 z dne 21.4.2004. Agencija tudi ugotavlja, da Telekom Slovenije d.d. ne objavlja informacij o svojih kupcih.

Glede na to, da ELES ne objavlja cen zakupljenih vodov, Telekom Slovenije d.d. pa jih je bil doslej zavezan objavljati in jih še objavlja ter da Telekom Slovenije d.d. ne objavlja informacij o svojih kupcih, je agencija mnenja, da na trgu ni zlahka pridobiti ključnih informacij svoje konkurence, ki bi lahko pripeljale do skrivnih dogovorov.

Agencija ugotavlja, da ta kriterij ne kaže na obstoj pomembne moči na strani dveh ali več operaterjev na upoštevne trgu 14.

3. Homogenost produktov

Bolj so si storitve podobne same po sebi ali bolj podobne so si storitve v očeh kupca, večja je možnost za cenovno konkurenco med ponudniki, in posledično tihe dogovore med ponudniki. Pri diferenciranih storitvah pa konkurenca ni odvisna le od cene, ampak je rezultat večih dejavnikov.

Agencija ugotavlja, da je zagotavljanje hrbtениčnih delov zakupljenih vodov homogena storitev, ki nima substituta. Na lokacijah, kjer obstaja več ponudnikov, si ti med seboj konkurirajo predvsem s ceno, vendar je v tem trenutku možnost, da bi prihajalo do tihih dogovorov med operaterji, glede na gibanje cen, nizka.

Agencija je na pripombo Urada za varstvo konkurence opravila tudi pregled gibanja in primerjave cen dveh največjih operaterjev na upoštevem trgu 14. Ob tem je potrebno poudariti, da ELES določa enotno ceno za zakupljeni vod od točke do točke, kar pomeni, da nima ločenih cen, torej posebej za hrbtениčne dele zakupljenih vodov. Tudi Telekom Slovenije d.d. zaračunava cene hrbtениčnih delov zakupljenih vodov šele od maja 2004 dalje, prej pa je zaračunaval enotno ceno za dostopovne in hrbtениčne dele zakupljenih vodov. Agencija je ugotovila sledeče: Telekom Slovenije d.d. je pri določitvi cen hrbtениčnih delov zakupljenih vodov v maju 2004 za nekatere hrbtениčne dele zakupljenih vodov zvišal ceno, za nekatere pa znižal ceno glede na enotno ceno, ki jo prej zaračunaval za dostopovne in hrbtениčne dele zakupljenih vodov skupaj. Cene zakupljenih vodov se pri ELES-u v opazovanem obdobju niso spreminjale. Z vidika ravni cen lahko primerjamo le cene s skupnim imenovalcem, torej enotne cene dostopovnih in hrbtениčnih delov zakupljenih vodov skupaj. Cene zakupljenih vodov pri ELES-u so bile v opazovanem obdobju v povprečju za 10% nižje od cen zakupljenih vodov pri Telekomu Slovenije d.d., v prvi polovici leta 2004 pa je Telekom Slovenije d.d. ne glede na to, da je imel višje enotne cene za dostopovne in hrbtениčne dele zakupljenih vodov kot ELES, le te še v večini primerov povišal.

Glede na to, da se ELES v opazovanem obdobju ni odzval ne spremembo cen zakupljenih vodov pri Telekomu Slovenije d.d., in da je Telekom Slovenije d.d. kljub nižjim cenam zakupljenih vodov, ki jih zaračunava ELES, zvišal cene določenih hrbtениčnih delov zakupljenih vodov ter določenih zakupljenih vodov, sestavljenih iz dostopovnih in hrbtениčnih delov, agencija meni, da med največjima ponudnikoma obstaja tudi izredno majhna verjetnost za sklepanje skrivnih dogovorov.

Agencija ugotavlja, da tudi ta kriterij prispeva k ugotovitvi obstoja konkurence na upoštevem trgu 14.

4. Obstoj prostih (neizrabljenih) zmogljivosti

Pomanjkanje prostih zmogljivosti ustvarja pogoje za vzdrževanje nekonkurenčnih dogovorov, saj alternativni ponudniki nimajo možnosti, da bi preprečili takšne dogovore z uporabo prostih zmogljivosti po morebitni nižji ceni.

Kot je bilo že navedeno, predstavljajo optična vlakna, kot tehnologija sama, velik potencial za vstop na trg, saj s svojo praktično neomejeno pasovno širino zagotavljajo prenos signalov vseh hitrosti in tako predstavljajo neomejeno izrabo prostih zmogljivosti. Sama optična vlakna, kot prenosi medij, agencija v analizi ni upoštevala, ker brez terminalske opreme nimajo definirane prenosne hitrosti. Agencija tudi ugotavlja, da nove tehnologije, kot so DWDM omogočajo večjo izrabo trenutnih prenosnih poti in že sami po sebi z multipleksiranjem valovnih dolžin ustvarjajo možnost ponudbe dodatnih kapacitet. V zvezi s pomislekom Urada glede potenciala za vstop na trg preko optičnih vlaken pa Agencija ugotavlja, da tu ne gre za obstoječo ponudbo na trgu, temveč zgolj za potencial za razvoj take ponudbe, kar je še dodatno mogoče podkrepiti z dejstvom, da obstaja na trgu tudi ponudba neosvetljenih optičnih vlaken s strani Telekoma Slovenije d.d., ELES in Slovenskih železnic.

Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da tudi ta kriterij kaže na to, da na upoštevnom trgu 14 obstaja konkurenca.

5. Ali obstajajo neformalne ali druge povezave med temi operaterji

Obstoj takšnih povezav lahko vodi do možnih skrivnih dogovorov, ni pa nujno. Obstoj neformalnih ali drugih povezav med operaterji še ni nujni dokaz za obstoj skupnega prevladujočega položaja. Na primer, vzorec gibanja cen je lahko eden izmed dokazov neformalnih povezav, vendar je potrebno preučiti tudi, če ni razlog za takšen razvoj cen nekje drugje (na primer: razvoj cen prvih poslovnega procesa).

Agencija ugotavlja, da na upoštevnom trgu 14 v opazovanem obdobju ni tipičnega vzorca razvoja cen, kar smo ugotovili že v okviru kriterija homogenosti produktov. Glede na to je agencija mnenja, da je zelo malo verjetnosti za skrivne dogovore.

Tudi to merilo prispeva k ugotovitvi obstoja konkurence na upoštevnom trgu 14.

6. Obstoj cenovne konkurence

Eden izmed možnih pokazateljev skupnega prevladujočega položaja je evidenca preteklih gibanj cen na trgu, ki so se gibale v razmeroma ozkem razponu.

Glede na to, da so nekateri operaterji zaračunavali oz. zaračunavajo enotno ceno, za dostopovne in hrbtenične dele zakupljenih vodov skupaj, je agencija spremljala razvoj razpona cen, ki je vključeval tudi cene zakupljenih vodov, sestavljene iz dostopovnega in hrbteničnega dela. Agencija ugotavlja, da so se cene v opazovanem obdobju na upoštevnom trgu 14 gibale v precej širokem razponu, saj je znašalo razmerje cen med ponudniki pri nekaterih razdaljah in hitrostih zelo različno glede na hitrost in razdaljo. Na primer cena Telekom Slovenije za hitrost 2 Mbit/s na razdalji 5 km je bila v prvi polovici leta 2002, 221 802 SIT, cena slovenskih železnic pa le 37 345 SIT. Medtem ko je bila razlika za hitrost 155 Mbit/s minimalna. V prvi polovici leta 2004 pa je bila navedena cena za dotično hitrost za 50 km samo za hrbtenični del (operaterji že ponujali ločene cene) 360 888 SIT pri Telekom Slovenije in 247 350 pri Slovenskih železnicah. Glede na navedeno je agencija mnenja, da so se cene na upoštevnom trgu 14 v opazovanem obdobju gibale v precej širokem razponu, in glede na navedeno tudi ta kriterij prispeva k ugotovitvi obstoja konkurence na upoštevnom trgu 14.

D. Zaključki analize o ugotavljanju, ali imajo dva ali več operaterjev pomembno tržno moč

Iz opravljene analize po merilih, s katerimi agencija ugotavlja, ali imata dva ali več operaterjev pomembno tržno moč, je agencija ugotovila, da je upoštevni trg 14 Hrbtenični deli zakupljenih vodov (medoperaterski trg) dovolj konkurenčen in da ni dveh ali več operaterjev, ki bi imeli pomembno tržno moč. Poleg meril, ki so bili že analizirani v okviru presojanja, ali ima en operater pomembno tržno moč, kažejo na to tudi rezultati sledečih meril:

- tržni delež Telekoma Slovenije d.d. je v opazovanem obdobju padel, tržni delež ELES-a je nihal, stopnja koncentracije ni bila visoka in je skozi celotno opazovano obdobje upadala,
- na upoštevnom trgu 14 ni zlahka pridobiti ključnih informacij svoje konkurence,
- glede na gibanje cen obstaja izredno majhna verjetnost za sklepanje skrivnih dogovorov,
- optična vlakna različnih operaterjev predstavljajo neomejen vir prostih zmogljivosti in s tem možnost njihove neomejene uporabe,
- ni tipičnega vzorca razvoja cen in s tem obstaja zelo majhna verjetnost, da bi prihajalo do skrivnih dogovorov med operaterji in
- cene so se gibale v precej širokem razponu.

Agencija je v skladu z 22. členom ZEKom na upoštevnom trgu 14 Hrbtencični deli zakupljenih vodov (medoperaterski trg) ugotovila, da je trg dovolj konkurenčen in ni nobenega operaterja določila za operaterja s pomembno tržno močjo.

Odgovorna oseba:

Tomaž Simonič

Direktorja